

DÎVÂN EDEBİYATI

FETHİYE MEHMET ERDOĞAN ANADOLU LİSESİ

Mücahid Serçek
Türk Edebiyatı Öğretmeni

DÎVAN EDEBİYATI

- Türklerin İslam kültüründen etkilenmeleri sonucu oluşturdukları bir edebiyattır.
- “Klasik Türk Edebiyatı”, “Yüksek Zümre Edebiyatı”, “Havas Edebiyatı” adları ile de anılır.
- Belirli ilkeler çevresinde gelişen bu edebiyat; şairlerin, şiirlerini “Divan” denilen yazma kitaplarda toplamalarından dolayı daha çok “Divan Edebiyatı” adıyla ifade edilmektedir.
- Divan edebiyatının ilk ürünleri olan Kutadgu Bilig, Atabetü’l- Hakâyık gibi eserler daha Orta Asya’da iken(11.ve 12. yy.da) verilmiştir.
- Anadolu’ya göçen Türkler, Divan edebiyatını burada da sürdürmüşler, yeni eserler vermişlerdir.
- Divan edebiyatı 11.yy.dan 1860’a kadar ürünler vermiştir.
- Bu edebiyatta hem şiir hem düzyazı alanında eserler vardır; ancak Divan edebiyatı, şiir ağırlıklı bir edebiyattır.

DÎVAN EDEBİYATININ KAYNAKLARI

- İslam inançları (ayetler ve hadisler),
- İslami bilimler(tefsir, kelam, fıkıh),
- İslam tarihi,
- Tasavvuf felsefesi ve terimleri,
- İran mitolojisi(kişiler ve olaylar),
- Peygamberlerle ilgili öyküler, mucizeler, efsaneler, söylentiler...
- Tarihî, efsanevî, mitolojik kişiler ve olaylar,
- Çağın bilimleri,
- Türk tarihi ve kültürü,
- Dönemin edebiyat anlayışı,
- Arapça, Farsça sözcük ve tamlamalar.
- Yunan mitolojisi

DİVAN ŞİİRİNİN ÖZELLİKLERİ

- Şiirde **aruz ölçüsü** kullanılmıştır.
- Nazım birimi **beyittir**. Dörtlük ve bentlerle yazılan şiirler de vardır.
- Konular oldukça sınırlıdır: “İslam mitolojisi, klasik aşk öyküleri, kadın, şarap, din ve tasavvufla ilgili konular ile bazı felsefi düşünceler” en çok işlenen konulardır.
- Tüm şairlerin kullandığı **mazmunlar** (klişeleşmiş, kalıplaşmış sözler) aynıdır. “servi”_”boy” yerine; “ok”_ “kirpik” yerine kullanılır.
- Dil süslü ve sanatlıdır. Arapça ve Farsça kelime ve tamamlamalara sıkça yer verilir.
- Şiirde konu bütünlüğü aranmaz. Parça bütünlüğü esastır. Her beyit ayrı bir konuyu işler.

- Anlamdan çok söyleyiş önemlidir. Ne söylendiği değil nasıl söylendiği önemlidir.
- Kafiye, göz içindir. Genellikle tam ve zengin kafiye kullanılmıştır.
- şiire başlık konmaz. Her şiir, redif veya türünün adı ile anılır.
- İnsanın iç dünyasına yönelik, soyut ve kitabî bir edebiyattır.
- Özgün değil taklitçidir.(Arap ve Fars edebiyatları etkisindedir.
- Nazım biçimi olarak gazel, kaside, rubai gibi Arap ve Fars edebiyatlarından alınan nazım şekilleri kullanıldığı gibi **tuyuğ** ve **şarkı** gibi; divan edebiyatına Türklerin kazandırdığı nazım şekilleri de kullanılmıştır.

- Divan Őiri, kuralcı bir Őiirdir. Divan Şiirinde konudan çok konunun iŐleniŐi (ũslup, anlatım) nemlidir. Aynı konu, birçok Şair tarafından değişik biçimlerde anlatılmıştır.
- Şiirde en küçük nazım biçimi tek dizeden oluşur. Bir manzum parça içinde yer almayan böyle dizelere “**mısra-ı azde**” denir.
- Şiirde, **tasavvuf, Türki-i Basit (Basit Türkçe), Sebki Hind ve MahallleŐme** akımlarının etkileri görülür.
- Divan Şiirinde Őık Paşa, Nedim ve Şeyh Galip heceyle birer Şiir denemesi yapmıŐlardır.

Aruz Ölçüsü

- Araplardan, İranlılara; İranlılardan bize geçti
- Hecelerin uzunluğu, kısalığı esasına dayanır.
- **Uzun(kapalı)hece:** Sonu sessiz ile biten veya uzun ünlü ile biten hecelere denir.
- (_) ile gösterilir.
- **Kısa(açık)hece:** Sonu ünlü ile biten hecelere denir.(.) ile gösterilir.
- **İmale:** Kısa hecenin vezin gereği uzun okunmasıdır.
- **Zihaf:** Uzun hecenin vezin gereği kısa okunmasıdır.
- **Med:** Bir çubuk hece okumadır.(_ .) ile gösterilir.
- **Vasl:** Ulama

- **Takti:** Aruz ölçüsü ile yazılan şiirde vezin bulmak için yapılan işleve denir.

- **O benim mil letimin yıl dızıdır par layacak**

- . . _ _ . . _ _ . . _ _ . . _ _
- **Fe i la tün fe i la tün Fe i la tün Fe i lün**
Tef'ile tef'ile tef'ile tef'ile

- **Ey Nedim ey bülbül-i şey dâ niçin hâ mûş sun**

- _ . _ _ _ . . _ _ . _ _ _ _ _
- **Fa i la tün fa i la tün fa i la tün fa lün**
İmale

- **Senden evvel çok nevalar güft ü gûlar var idi.**

- . . _ _ . _ _ _ . _
- **kapalı hece(son hece)** **Her zaman**

- **Senden evvel: Ulama(vasl)**

DİVAN ŞİİRİ NAZIM BİÇİMLERİ

- **-Beyitlerle kurulan nazım biçimleri:**

Gazel, kaside, mesnevi, müstezad, kıt'a

- **-Dörtlüklerle kurulan nazım biçimleri:**

Rubai, tuyuğ, murabba, şarkı, terbi

- **-Bentlerle kurulan nazım biçimleri:**

Muhammes, tahmis, tardiye, taştir, müseddes, tesdis, müsebba, müsemmen, mütessa, muaşşer, terkib-i bend, terci-i bend.

- ***Divan Edebiyatı Nazım Türleri:***

- **Tevhid**

- **Münacat**

- **Naat**

- **Methiye**

- **Mersiye**

- **Hicviye**

- **Fahriye**

NAZIM BİRİMİ BEYİT OLANLAR

- **GAZEL**
- **KASİDE**
- **MESNEVİ**
- **MÜSTEZAT**
- **KIT'A**

GAZEL

- Aşk, ayrılık, hasret, felsefi ve didaktik düşünceler, ölüm gibi lirik konuların işlendiği şiir türüdür. Konu yönünden Halk şiirindeki “koşma”ya benzer.
- Türk edebiyatına Arap edebiyatından girmiştir. Aruzun her kalıbıyla yazılabilir.
- İlk beytine ‘**matla**’ son beytine ‘**makta**’denir.
- En güzel beyite “**beytü’l-gazel**” denir.
- Son beyitte şairin mahlası yer alır. Makta beytine “**Tac-beyit**” de denir.

- Gazelin bütün beyitlerinde aynı konu işleniyorsa buna “**yek-ahenk gazel**” denir.
- Genellikle gazelin beyitleri arasında konu birliği yoktur. Bütün beyitleri aynı güzelliğe sahipse “**yek-avaz gazel**” denir.
- Beyit sayısı 5-15 beyit arasındadır.
- İlk beyit kendi arasında kafiyelidir. Diğer beyitlerin ikinci beyitleri birinci beyit ile kafiyelidir. Yani aa,ba,ca,da,ea şeklindedir.

- Aşkın verdiği mutluluğu, sıkıntıyı, sevgiliden yakınmayı, sevgiliye karşı yakarışları, içli ve duygulu olarak anlatan gazellere **“âşıkâne (garami, lirik) gazel”** adı verilir. Divan edebiyatında bu alanın tek temsilcisi Fuzûli'dir.
- Genellikle içkiyi, içki zevkini, içki ile ilgili düşünceleri, hayata karşı kayıtsızlığı, yaşamaktan zevk almayı konu olarak işleyen gazellere **“rindâne gazel”** denir. Bu türde en başarılı sanatçı Bâki'dir.
- Kadını ve aşkın güzelliklerini konu alan, zarif ve çapkın bir anlatımla söylenmiş gazellere **“şûhâne gazel”** denir. Nedim bu yoldaki gazelleriyle tanınmıştır. Bu tür gazellere **Nedimâne gazel** de denir.
- Ahlakla ilgili öğütler veren, türlü hayat görüşlerini yansıtan, özdeyiş niteliğindeki sözlerin ağır bastığı gazellere **“Hikemî gazel”** denir. Nâbi bu tarz gazelleriyle ün kazanmıştır.

- İçerisinde i kafiye bulunan, ortadan bölündüğünde dörtlük oluşturabilen gazellere “*musammat gazel*” denir.
- Değildim ben sana *mail* \ sen ettin aklımı *zail*
- Beni tan eyleyen *gafil* \ seni grge utanmaz mı

- Tek mısradan oluşan, ikinci mısraya ihtiyaç duyulmayan dizelere “*mısra-ı azade*” denir.
- Örnek:
- Her ne ararsan bulunur derde devâdan gayri
- Bir beyitin bir dizesinin akılda kalıcı vecize niteliği taşıyan mısrasına “*mısra-ı berceste*” denir.
- Örnek:

Avaze-yi bu aleme Davud gibi sal

Bâki kalan bu kubbede bir hoş sada imiş.

KASİDE

- Din ve devlet büyüklerini övmek amacıyla belirli kurallar içinde yazılan uzun Şiirlere denir.
- Arap edebiyatından geçmiştir.
- Kafiye düzeni gazelin kafiye düzeniyle aynıdır.
- İlk beytine “**matla**”; son beytine “**makta**” denir
- Şair matla beytini kasidenin her hangi bir yerinde yineleyebilir.
- Birden fazla matla beyti olan kasidelere “**zatü’l- metali**” denir.

- Kimi kasidelerde fahriye ve tegazzül bölümleri olmayabilir. Ama diğer bölümlerin bulunması zorunludur.
- Kimi zaman kasideyi oluşturan beyitlerin dize ortalarında uyaklı olduğu görülür. Bunlara “**musammat kaside**” denir.
- Şair mahlasının bulunduğu beyte **taç beyit** denir.
- En güzel beytine «**beytü’l kasid**» denir.
- En az 31 en fazla 99 beyit olur.

- ***Kasidelerin Adlandırılışı:*** Kasidelerin özel bir adı yoktur. Adlandırma nesib bölümünde işlenen temaya, uyağın son harfine ya da rediflere göre yapılır: “
- ***1)Nesib kısmındaki tasvire göre:*** Kaside-i Bahariye
- Kaside-i Şitaiye (Kışın anlatır.)
- Kaside-İydiye (Kurban Bayramını anlatır.)
- Kaside-i Ramazaniye (Ramazanı anlatır.)
- ***2)Kasidenin redifine göre :*** Su kasidesi, Sümbül Kasidesi, Kerem Kasidesi
- ***3)Kasidenin kafiyelerindeki bir harfe göre:*** Kaside-i tııyye, Kaside-i raiye, Kaside-i mimiyye

- **Kaside belli bölümler halinde yazılır.**
- **a) Nesib ya da Teşbib:** Kasidenin ilk bölümüdür. Bahar mevsimi, kış manzaraları betimlenir ya da kurban ve ramazan bayramı anlatılır. Genellikle kasidenin en uzun ve sanatlı bölümüdür. Kasidelere ismini veren bölümdür.
- **b) Girizgah:** Nesib bölümünden asıl konuya geçişi ifade eden bir veya birkaç beyittir . Nükteli, ince sözlerin söylendiği bölüm.
- **c) Medhiye :** Asıl anlatılmak, övülmek istenen kişi için ne denecekse açıklanır .Asıl bölümdür.
- **d) Fahriye:** Şairin kendini övdüğü ve diğer şairlerle karşılaştırdığı bölümdür.
- **e) Tegazzül :** Kasideyle aynı ölçüde ve uyakta gazel yazılır.
- **f) Dua :** Şair övdüğü kişinin başarılarının devamlı olması, ömrünün uzun olması için dualar eder iyi dileklerde bulunur.

- **Kasideler Konularına Göre de Değişik Adlar Alır. Bunlara Divan edebiyatı nazım türleri de denir.**
- **Tevhid:** Allah'ın birliğini anlatan kasideler.
- **Münacaat:** Allah'a yalvarmak, dua etmek amacıyla yazılan kasideler.
- **Naat:** Peygamberimizi övmek için yazılan kasideler.
- **Medhiye:** Devrin ileri gelenlerini övmek için yazılan kasideler.
- **Hicviye:** Devrin yöneticilerini eleştirmek için yazılan kasideler.
- **Mersiye:** Devlet büyüklerinin ölümünden duyulan üzüntülerin anlatıldığı kasideler.
- **Fahriye:** Şairlerin kendilerini övmek amacıyla yazdıkları kasidelerdir.

KIT'A

- Belli bir uyak düzeniyle yazılmış olan, dizeleri arasında ölçü birliği bulunan; herhangi bir düşünce ya da duyguyu en az ikiden başlamak üzere, en çok on iki beyitte anlatan nazım biçimine denir.
- Aruzun her kalıbıyla yazılır.
- İki beyitten fazla olan biçimine “**kıta-i kebire**” denir.
- Kıtada genellikle Şairin mahlası yoktur.
- Genelde beyitler arasında anlam birliği vardır.
- Gazelden farklı olarak matla ve makta beyitleri yok.
- Kafiyeleşmesi xa,xa,xa...
- Daha çok felsefi ve toplumsal düşünceler, eleştiriler, hicivler kıta biçimiyle anlatılır.

a Tahir Efendi bize kelp demiş.

b İltifatı bu sözde zahirdir.

c Mezhebim Malikidir zira

b İtikadımca kelp tahirdir.

Nef'i

MESNEVİ

- Mesneviler öğüt verici bir olayı anlatan uzun şiirlerdir. (savaş, aşk, tarihi olaylar, evlenme ve sünnet törenleri, didaktik konular, din ve tasavvuf...)
- İran edebiyatından geçmiştir.
- Mesneviler, Divan edebiyatında, bir bakıma günümüzdeki roman ve hikâyenin yerini tutuyordu.
- Beyit sayısı sınırsızdır. Divan şiirinin en uzun nazım biçimidir.
- Beyitler arasında anlamca bağlantı vardır.
- Her beyit kendi arasında kafiyeleşmiştir. (aa,bb,cc,dd...)

- Aruzun kısa kalıpları ile yazılır.
- Divan edebiyatındaki hamse sahibi ilk şairimiz Ali Şir Nevai'dir.
- Türk edebiyatının ilk mesnevisi Yusuf Has Hacib(11.yy.)'in yazdığı Kutadgu Bilig' dir.
- Mevlana Celaleddin-i Rumi'nin 27500 beyit olan ve 6 cilt tutan ünlü eseri de mesnevi adıyla bilinir.

- Beş mesnevinin bir araya gelmesiyle “**hamse**” oluşur.
- Türk edb. Ali Şir Nevai ilk hamse sahibidir.
- Batı Türkçesinde(Anadolu sahasında)15.yy da Hamdullah Hamdi’dir.
- Nevi-zade Atayi, Taşlıcalı Yahya, Lamii Çelebi, Genceli Nizami (Türk edebiyatında hamse sahibi şairlerdir), Nergisi (düz yazıda hamse sahibi)

- **Mesnevinin bölümleri şunlardır:**
- **Dibace** (Mensur ya da manzum)
- **Tevhid,**
- **Münacaat,**
- **Naat,**
- **Miraciye** (Kimi mesnevilerde bu bölüm yoktur).
- **Medh-i Çehar-ı Yar-i Güzin** (Dört halifeye övgü)
- Eserin sunulduğu kişiye **medhiye,**
- **Sebeb-i telif** ya da **sebeb-i nazm-ı kitab,**
- **Ağaz-ı destan**
- **Hatime**

- **TÜRK EDEBİYATINDAKİ EN ÖNEMLİ MESNEVİLER**
- Türk edb. ilk mesnevisi **Kutadgu Bilig**(6645 beyit): Yusuf Has Hacip (11.yy)
- **Mesnevi:** Mevlana(13.yy)
- **Risaletün'n Nushiye:** Yunus Emre(13.yy)
- **Mantıku't Tayr:** Gülşehri(14.yy)
- **Yusuf-u Züleyha:** Şeyyad Hamza(14.yy)
- **Garipname:** Âşık Paşa(14.yy)
- **İskendername:** Ahmedi(14.yy)
- **Cemşid-u Hurşid:** Ahmedi(14.yy)

- **Vesiletü'n Necat (Mevlid): Süleyman Çelebi(15.yy)**
- **Harname: Şeyhi(15.yy)**
- **Hüsrev-ü Şirin: Şeyhi(15.yy)**
- **Leyla ve Mecnun: Fuzuli(16.yy)**
- **Beng ü Bade: Fuzuli(16.yy)**
- **Hayrabad: Nabi(17.yy)**
- **Hayriye: Nabi(17.yy)**

- **Surname:** Nabi(17.yy)
- **Hüsn-ü Aşk:** Şeyh Galib(18.yy)
- **Mihnet-ü Keşan:** Keçecizade İzzet Molla(18.-19.yy)
- **Hüsn-ü Aşk,** Nabi'nin Hayrabâd'ının üstüne bir daha güzel bir mesnevi yazılamayacağını söylemesi üzerine yazılmıştır. Şeyh Galip Divan edb. son büyük temsilcisidir.

MÜSTEZAT

Gazelin özel bir biçimine denir.

Bir uzun bir kısa dizeden oluşan nazım şeklidir.

Kısa dizelere **ziyade** denir.

Aruzun bir tek kalıbıyla yazılır. Genellikle **mef'ûlü**

mefâ'îlü mefâ'îlü fe'ûlün vezniyle yazılmış olan gazellerden türetilmiş ve beyitlerin mısra aralarına

mef'ûlü fe'ûlün cüzleriyle yazılan kısa mısralar

eklenmiştir. Sayıları az da olsa başka vezinlerle yazılmış müstezâdlar da vardır.

- Kafiyeleşmiş gazel gibidir.
- Makta beyti yoktur.
- Genellikle divanların gazelleri ve kasideleri arasında yer alır.
- Müstezatta gazelde olduğu gibi aşk, şarap, güzellik ve aşkın ıstırabı gibi konular işlenir.
- Divan şiirinin sanatsal ve artistik şekillerindedir. Kısa dizeler okunsa da okunmasa da beytin anlamı bir bütünlük oluşturur.

- Ey ŝûh-ı kerem-pîŝe dil-i zâr senindir
Yok minnetin aslâ
V'ey kân-ı güher anda ne kim var senindir
Pinhân ü hüveydâ
- Sen kim gelesin meclise bir yer mi bulunmaz
Baş üzre yerin var
Gül goncesisin gûŝe-i destâr senindir
Gel ey gül-i ra'nâ
- N'eylersen edip bir iki gün bâr-ı cefâya
Sabreyle de sonra
Peymâne senin hâne senin yâr senindir
Ey dil tek ü tenhâ

- Bir bûse-i can-bahşına ver nakd-i hayâtı
Ger ka - 'il olursa
Senden yanadır söz yine bâzâr senindir
Ey âşık-ı şeydâ
- Çeşmânı siyeh-mest-i sitem kâkülü pür-ham
Ebrûları pür-çîn
Benzer ki bu dildâr-ı cefakâr senindir
Bî-şübhe Nedîmâ

• **Günümüz Türkçesiyle:**

1 Ey âlicenap Şuh, zavallı gönlüm senindir; hiç minnet etme ve ey mücevher madeni, bu gönüldeki gizli açık ne varsa, hepsi senindir.

2 Sen meclise gelirsin de bir yer mi bulunmaz; yerin baş üzerindedir; çünkü, gül goncasısın, senin yerin sarığın köşesidir, gel ey ra'nâ gül!

Açıklama: Gül-i ra'nâ yaprakları sarı ve kırmızı olan iki renkli güldür.

3 Ey gönül, ne yaparsan yap, bir iki gün cefa yüküne sabret; sonra kadeh de ev de sevgili de senindir; hem de yalnız senin!

4 Ey çılgın âşık, eğer o güzel razı olursa, ölümlere can veren bir öpücüğü karşılığında bütün ömrünü ver; bu sözüm sana, ama yine de sen bilirsin.

5 Ey Nedîm, gözleri zilzurna zulüm sarhoşu, kâkülü kıvrım kıvrım, kaşları çatık bu güzelin senin zalim sevgilin olduğu anlaşılıyor; bunda hiç şüphe yok.

NAZIM BİRİMİ DÖRTLÜK OLANLAR

- RUBAİ
- TUYUĞ
- MURABBA
- TERBİ (DÖRTLEME)
- ŞARKI

RUBAİ

- İnan edebiyatından gemiŖtir.
- Dört dizeden oluŖur.
- Kafiye dzenini aaxa Ŗeklindedir.
- Ŗarap, dnyanın turlü nimetlerinden yararlanma, hayatın anlamı ve hayat felsefesi ve ölüm gibi konular iŖlenir.
- Dizeler arasında anlam birliği vardır.
- Kendine özgü 24 kalıbı vardır.

- Rubai biçiminin en büyük şairi, İranlı **Ömer Hayyam** (12.yy.)' dır.
 - Divan edebiyatında rubai yazmayı meslek edinmiş tek şair **Azmizâde Haleti** (17.yy.)'dir.
 - Mevlana
 - Azmizâde Haleti
 - Arif Nihat Asya
 - Yahya Kemal
- Türk edebiyatında rubaiyi en çok kullanan şairlerdir.

Esrârını dil zaman zaman söyler imiş
Hengâme-i gamda dâstan söyler imiş
Aşk ehli olup da mihnet-i hicrâne
Ben sabr iderin diyen yalan söyler imiş

Azmizade Haleti

- **Günümüz Türkçesiyle**

Gönül, sırlarını zaman zaman söylermiş.
Gama düştüğü zaman destan söylermiş.
Âşık olup da ayrılık acısına,
Ben sabrederim diyen yalan söylermiş.

• GÜLLER

Gülller bilirim, dalında güller:deste;
Kuşlar, yuvasında yavru kuşlar: beste!
"Geçmiş denemez o devr için..madem ki,
Gözler güllerdedir, kulaklar seste...

Arif Nihat ASYA

• ARILAR

Yollarda yemiş yemiş bütünler, yarılar..
Yerlerde çiçek çiçek beyazlar, sarılar
Kuşlar gelerek Kıbrıs'a kursun sofrası..
Kıbrıs'ta petek yapmaya gelsin arılar!

Arif Nihat ASYA

TUYUĞ

- Türklerin bulduğu bir nazım biçimidir. Dört dizeden oluşur.
- Kafiyeleşmesi rubai gibidir(aaxa).Tüm dizeleri uyaklı tuyuğlar da vardır.
- Aruzun **Failatün, Failatün, Failün** kalıbıyla yazılır.
- Konu sınırlaması yoktur. Rubaide işlenen konular tuyuğda da işlenir.
- Halk şiirindeki **maninin karşılığıdır**. Azeri ve Çağatay edebiyatlarında gelişmiştir.
- Nesimi, Kadı Burhaneddin, Ali Şir Nevai... tuyuğlarıyla tanınmıştır.

- a Hakk'a şükür koçların devrânıdır.
a Cümle âlem bu demün hayrânıdır.
x Gün batandan gün doğana değün
a Aşk erinin bir nefes seyrânıdır.

Kadı Burhanettin

- Dilberün işi itâb u nâz olur
Çeşmi câdû gamzesi gammâz olur
Ey gönül sabr it tahammül kıl ona
Yâra irişmek işi az az olur

Kadı Burhaneddin

MURABBA

- Nazım birimi drtlktr.
- En az 3, en çok 7 dörtlük halinde yazılır.
- İlk dörtlük kendi arasında kafiyelelidir. Diğer dörtlüklerin 4. dizeleri 1. dörtlük ile kafiyelelidir. (aaaa,bbba,ccca,)
- Murabbalarda vg, yergi, dini ve öğretici konular işlenir.
- Bizde bu türün önemli şairleri Aşkî, Fuzlî ve Namık Kemal'dir.

MURABBA

- Gül yüzünde görelî zülf-i semen-sây gönül
Kara sevdaya yiler bî-ser ü bî-pây gönül
Dimedüm mi sana dolaşma ana hay gönül
Vay gönül vay gönül vay gönül ey vay gönül
- **Bizi hâk itdi hevâ yolına sevdâ nidelüm**
Pây-mâl eyledi bu zülf-i semen-sâ nidelüm
Kul idinmezdi güzeller bizi illâ nidelüm
Vay gönül vay gönül vay gönül ey vay gönül
- Felekün nûş iderem nîşini sâğarlar ile
Doğradı hâr-ı cefâ bağrumı hançerler ile
Baş koşam dimez idüm ben dahi dil-berler ile
Vay gönül vay gönül vay gönül ey vay gönül
- ...

Ahmet Paşa

TERBÎ (DÖRTLEME)

- Bir Şairin bir gazelinin her beytinin üstüne başka bir Şairin ikişer dize eklenmesiyle oluşan murabbadır.
- Eklemelerin ölçüye ve uyağa uyma zorunluluğu vardır.

A

B

A

B

A

B

A

A

ŞARKI

- Besteyle okunmak için yazılan, dörder dizelik bentlerden oluşan nazım biçimidir.
- Halk edebiyatındaki **türkünün** etkisiyle oluştuğu söylenebilir.
- Dörtlük sayısı **3-5** arasındadır.
- Birinci dörtlükte 2. ve 4.;diğer dörtlüklerde ise 4. dize tekrarlanır.Bu dizelere **nakarat** denir.
- **Miyan:** Her dörtlüğün üçüncü dizesidir.Şarkının daha çok en güzel , en dokunaklı dizesini oluşturur.
- Kafiye örgüsü abab, cccb, dddb ... veya aaaa, bbba, ccca
- Türklerin kazandırdığı bir nazım şeklidir.

Kalbim yine üzgün seni andım derinden
Geçtim yine dün eski hazan bahçelerinden
Üzgün ve kırılmış gibi en ince yerinden
Geçtim yine dün eski hazan bahçelerinden

Sendin boşalan bağıma gözyaşları dolmuş
Gördüm ki yazın bastığımız otlar solmuş
Son demde bu mevsim gibi benzim
Geçtim yine dün eski hazan bahçelerinden
(Yahya Kemâl)

- Lale Devri'nde(18.yy.) gelişmiş ve yaygınlaşmıştır.
- Günlük hayat, aşk, sevgi gibi konular işlenir.
- Şarkı türünün en büyük şairi Nedim'dir.
- Cumhuriyet döneminde Yahya Kemal de bu türde şiirler yazmıştır.

NAZIM BİRİMİ BENT OLANLAR

- MUHAMMES
- TAHMİS(BEŞLEME)
- TAŞTİR
- TARDİYE
- MÜSEDDDES
- TESDİS
- MÜSEBBA
- MÜSEMMEN
- MÜTESSA
- MUAŞŞER
- TERKİB-İ BENT
- TERCİ-İ BENT

- **MUHAMMES:** Beşer dizelik bentlerle kurulan bir nazım biçimidir. Her konuda yazılabilir: Felsefi konular, tasavvuf, övgü ve aşk en çok işlenen konulardır. 4-8bentten oluşur.
- Kafiye düzeni aaaaa,bbbba,cccca... biçimindedir.
- **BAŞLICA TÜRLERİ:**
- **TAHMİS (BEŞLEME):** Bir gazelin her beytinin üstüne üçer dize eklenmesiyle oluşturulan muhammestir.
- **TAŞTİR:** Bir gazelin her beytinde iki dize arasına üçer dize eklenmesiyle oluşturulan muhammestir.
- **TARDİYE:** Divan edebiyatında beş dizelik bentlerden oluşan musammat türüdür. Aruzun "**Mef'ûlü, Mefâilün, Feûlün**" vezniyle yazılır. Muhammesten ayrılan yanı, ilk bend dâhil, beşinci dizelerin kendi arasında uyaklı olmasıdır. Şeyh Galip sıkça kullanmıştır.

MÜSEDDES

- Bentleri **altı** dize olan nazım biçimlerine denir.
- Genelde 5 – 7 bent arasında yazılmışlardır.
- Her konuda yazılabilen müseddesler, özellikle tasavvufi fikirlerin anlatımında tercih edilmiştir.
- Edebiyatımızda pek çok şair divanında en az bir müseddese yer vermiştir.
- **TESDÎS (Altılama)**
- Bir gazelin her beytinin önüne aynı ölçü ve uyakta dört dize eklenerek yapılır.
- Uyak düzeni aaaa (aa) bbbb(ba) cccc(ca) şeklindedir.

- **MÜSEBBA**

- Bentlerinin dize sayısı 7 olan nazım biçimidir.
- Hemen hemen edebiyatımızda hiç kullanılmamıştır.

- **MÜSEMME**

- Bentlerinin dize sayısı 8 olan nazım biçimidir.

- **MÜTESSA**

- Bentleri 9 dize olan nazım biçimidir

- **MUAŞŞER**

- Bentlerinin dize sayısı 10 olan nazım biçimidir.

TERKİB-İ BENT

- Bentlerde kurulan bir nazım şeklidir. Her bent 7 ile 10 beyit arasında değişir.
- Bent sayısı 5 ile 10 bent arasında değişir.
- Gazeldeki gibi kafiyelenir.
- Her bent arasında **vasıta** beyti bulunur. Terkib-i bentlerde her bentten sonra vasıta beyti değişir.
- Vasıta beytinin üstündeki beyitlerin tümüne “**terkibhane**” denir.
- Sosyal konular, talihten, hayattan şikayet; dini, tasavvufi ve felsefi düşünceler anlatılır.
- Bağdatlı Ruhi ve Ziya Paşa bu nazım biçiminin usta şairlerindedir.

TERCİ-İ BENT

- Biçim ve uyak yönüyle Terkiib-i Bende benzer.
- Terkiib-i Bentte değişen **vasıta beyti** Terci-i Bentte değişmez.
- Vasıta beytinin aynen tekrarlanması bütün bentlerde aynı konuyu işlemeyi zorunlu kılar.
- Her bent **terci-hane** ve **vasıta** olmak üzere iki bölümden oluşur.
- Felsefi konular, Allah'ın kudreti, kâinatın sırları, tabiatın zıtlıkları gibi konular işlenir.
- Ziya Paşa terci-i bentleriyle ünlüdür.

● NOT

- Ünlü bir Şairin Şiirine başka bir Şair tarafından aynı ölçü ve kafiye ile yazılan benzerlerine “**nazire**” denir.
- Ünlü bir Şiire, aynı ölçü ve kafiye ile Şaka yollu ve alay edilerek yazılmış nazirelere “**tehzil**” denir.
- Bir mısra veya beytin, başka bir Şair tarafından herhangi bir nazım biçimine tamamlanmasına ve bu şekilde oluşturulmuş şiirlere “**tanzim**” denir.

DİVAN EDEBİYATINDA AKIMLAR

Yerlileşme (Mahallileşme) Akımı

- Divan şiirimizde İstanbul'un fethinden sonra (15.yy) başlayarak gittikçe koyulaşan bir akımdır.Şiirde İstanbul şivesine ve İstanbul tabiatına daha fazla yaklaşmak amacı güden bu akım ilk önce **Necati Bey** ve **Baki**'de görülmüş, 18. yüzyılda en güçlü örneklerini **Nedim**'le verdikten sonra, 19. yüzyılda **Enderunlu Vasıf** bu akımı genişletmiştir.
- Yerlileşme;şuurlu ve düzenli bir akım değildir.Yüzyıllar geçip şairlerimiz İstanbul'a ısındıkça bu kendiliğinden olmuştur.Divan edebiyatının soyut telakkisi içinde İstanbul'un manzaralarına, insanlarına ve başka özelliklerine yer ayırmak oldukça zordur ve arzu edilen genişliği hiçbir zaman bulamamıştır.
- Yerlileşme, gittikçe daha güzel ve daha canlı bir İstanbul halk diline yaklaşan sadelik isteği ile birlikte görülür.18. yüzyılda, bilhassa Nedim'den sonra İstanbul yaşayışından alınmış konu ve temalar çoğalır.İstanbul'un türlü semtleri,köşkleri, eğlenceleri aşk yaşayışları, insan çehreleri yalnız mesnevilerde değil, şarkı, gazel hatta kaside nesiblerinde en çok da şehrengiz'lerde görülmeye başlar.

Türkî-i Basit (Sade Türkçe) Akımı

- 15. ve 16. yüzyıllarda, Türk divan şiiri içinde dilde Türkçecilik, biçim ve özde yenilik yapmak isteyen bir akımdır.
- Türki-i Basit'çiler , aruz veznini ve Divan Edebiyatını nazım şekillerini kullanmakla birlikte hemen hemen öz Türkçe şiirler yazdılar. Yabancı söz ve tamlamaları şiire sokmadılar. Öz bakımından mazmunlar yerine halk dilindeki mecazları, deyimleri , atasözlerini kullanmaya çalıştılar. Bu akım ne yazık ki , ömürsüz ve süreksiz olmuştur. Çünkü asıl büyük şairler , bu mutlu teşebbüse katılmadığı gibi sonraki yüzyıllarda bunu izleyenlerde görülmemiştir.
- Türki-i Basit akımının öncüsü 15. yüzyıl sonlarında yaşamış bulunan **Aydın'lı Visali'**dir. Daha kuvvetli temsilcileri ise 16. yüzyılda yetişen **Edirneli Nazmi ile Tatavralı Mahremi'**dir. Adı geçen her üç şairin büyük bir sanat gücünde olmayışları bu akımı ömürsüz kılmıştır

Sebk-i Hindi Akımı

- Hindistan'da ortaya çıkmış İran üzerinden divan şairlerini etkilemiştir.
- Türk edebiyatında 17. yy'da görülmüştür.
- Şiirde anlam derinliği önemsenmiş bunun için hayal gücünden yararlanılmıştır.
- İnsan ruhunun çektiği acılar dolayısıyla da tasavvuf bu tarz şiirlerin ana konusunu oluşturur.
- Arapça ve Farsça sözcük ve tamlamalarla yüklü, bağlaçlarla örülü ağır bir dil kullanılmıştır.
- Sanatlı ve süslü ifadeler hayal gücüyle birleşince soyut, güç anlaşılır bir dil ortaya çıkmıştır.
- Anlatımlar sanatlı, süslü, soyut ve semboliktir.
- Bu akım , 19 yüzyıl sonlarında Fransa'da görülen ve bizde Ahmet Haşim'in temsil ettiği Sembolizm akımını andırmaktadır.
- **Naili, Neşati ve Şeyh Galip** Sebk-i Hindi akımının en önemli temsilcileridir.

Hikemi (Hakimane) Şir

- Düşünceye ağırlık veren, okura yol gösteren Şiirlerdir.
- İnsanı, dünyayı, olayları değerlendiren çeşitli konular işlenmiştir.
- Anlatım kısa ve özlüdür.
- Daha öncesinde böyle Şiirler yazılmakla birlikte akım olarak ortaya çıkması 17. yy'da olmuştur.
- En önemli temsilcisi Nabi'dir. **Nabi Ekolü** olarak da bilinen hikemi Şiirlerin önemli diğer temsilcisi 18. yy divan Şairlerinden **Koca Ragıp Paşa**'dır.

DİVAN EDEBİYATI NESİR

- **DİVAN DÜZYAZISININ (NESRİNİN) ÖZELLİKLERİ**
- Divan edebiyatında düzyazı ikinci plandadır.
- Divan düzyazısı “**inşâ**”; düzyazıyla uğraşan kişiler “**münşî**”; düzyazıdan oluşan eserler de “**münşeât**” olarak adlandırılmıştır.
- Uzun cümle kurmak hüner sayıldığından cümleler fiilimsilerle yapay bir şekilde uzatılmıştır. Arapça ve Farsçadan alınan “ki , ve” bağlaçları çok kullanılmış bu da cümlenin uzayarak yapısının ve anlam bütünlüğünün bozulmasına yol açmıştır. Cümle yapısına ve cümlede anlam bütünlüğüne önem verilmemiştir.
- Düşünceler kümelenmediği için paragraf düzeni yoktur.

- Tamlamalar **Arapça** ve **Farsça kurallara** göre yapılmıştır.
- Eş anlamlı sözcüklerin birlikte kullanılması bir sanat sayılmıştır.
- **Seci** adı verilen sözcük öbekleri arasında ses uyumları bulunmasına dikkat edilmiş böylece söz sanatlarının kullanılmasıyla birlikte nesir Divan şiirine yaklaştırılmıştır.
- Genellikle “ne”yin değil “nasıl” anlatıldığıının önemli sayılmasından içerik göz ardı edilmiş **söyleyiş güzelliğine** önem verilmiştir.
- Noktalama işaretleri hiç kullanılmamıştır. Noktalama işaretleri 19. yüzyılda (Tanzimat Döenmi’nde) Şinasi ile ilk kez kullanılmıştır.

• Divan edebiyatında düzyazı 3 bölümde incelenir:

1- Sade nesir,

2- Orta nesir,

3- Süslü nesir

• 1-SADE NESİR

- Halk için, sade bir dille yazılır, temelde konuşma dili özelliğini kaybetmemiştir. Sade nesir, “kolay anlaşılır olma”yı esas almıştır.
- Kur’an tercümelere ve tefsirleri , fıkıh ve hadis kitapları , menkıbeler, İslam tarihleri, fütüvetnameler, gazavatnameler, fetihnameler, tarih kitapları, ahlak ve siyaset kitapları, menakıbnameler, danışmentname ve hamzaname benzeri dini, destansı hikayelerde çoğunlukla sade nesir kullanılmıştır.
- Sade nesirde yabancı sözcükler az kullanılmıştır.

- **Kabusname:** Mercümeke Ahmet(15.yy)
 - **Kelile ve Dinme** (Çeviri):Kul Mes'ut
 - **Müzekkin Nüfus:** Eşrefoğlu Rumi
 - **Muhakemetü'l Lügateyn:** Ali Şir Nevai
 - **Babürname:** BabürŞah
 - **Keşfü'z Zünün:** Katip Çelebi
- eserleri sade nesrin örnekleridir.

• 2-ORTA NESİR

- Bu nesir türünde asıl **amaç öğretmek** olmakla birlikte **sanat yapmak** amacı da güdülmüştür. Bu türde eser veren yazarlar sade nesre oranla biraz daha süslü bir anlatım yolunu tercih etmiş eserlerinde edebi havanın da bulunmasını önemsemişlerdir.
- Bu nesir türünde süs ve gösteriştten çok , anlatılanların açık ve anlaşılır olmasına dikkat edilmiş anlatılmak istenenin **okuyucuya kavratılması** yani **öğreticilik** önemsenmiştir.

- Özellikle tarih , coğrafya , din , seyahat , biyografi , ahlak , siyaset alanındaki eserlerle yabancı ülkelere elçi olarak gönderilen devlet görevlilerinin yazdığı sefaretnameler orta nesir özelliği taşır.
- **Tarih Kitapları:** Naima Tarihi , Peçevi Tarihi , Aşık Paşazade Tarihi , Mütercim Asım Tarihi
- **Risale:** Koçi Bey
- **Miratül Memalik:** Seydi Ali Reis
- **Seyahatname:** Evliya Çelebi
- **Paris Sefaretnamesi:** 28 Çelebi Mehmet

- **Mizanü'l Hak:** Katip Çelebi
- **Düsturu'l Amal:** Katip Çelebi
- **Cihannüma:** Katip Çelebi
- **Tuhfetü'l Kibar fi Esfaril Bihar :** Katip Çelebi
- **Heşt Behişt:** Sehi Bey
- **Tezkire-i Şuara:** Latifi
- **Şikayetname:** Fuzuli

• 3-SÜSLÜ NESİR

- Sanat yapma kaygısının ön planda tutulduğu nesir türüdür. Yani verilen bilgiden ziyade o bilginin okuyucuda edebi zevk uyandıracak şekilde sanatkarane bir üslupla verilmesine özen gösterilmiş anlam ikinci planda tutulmuştur.
- Estetik bir duyarlılıkla oluşturulan bu tür metinlerde **seci** denen düzyazı kafiyesiyle ve cinasla cümlelerin ahenkli olmasına özen gösterilmiştir. Seciler noktalama işaretlerinin ve şiirdeki durakların yerini tutmuştur.
- Süslü nesir özelliği taşıyan metinlerde hüner göstermek esas alındığından dil daha çok şiirsel işlevde kullanılmıştır. Bu da metinlerde teşbih , istiare , tenasüp gibi anlam sanatlarının yanı sıra Arapça ve Farsça kelime ve tamlamalarla yüklü , sanatlı bir dil kullanılmasına yol açmıştır.

- Sade nesirde olduğu gibi kısa ve net cümleler değil uzun ve girift(karışık) cümleler kullanılmıştır. Art arda sıralanan zincirleme tamlamalar zarf-fiil ve bağlaçlarla cümleler uzatılmış; bu durum metni anlaşılmağı sürüklemiştir.
- Bu tür metinleri genellikle medrese öğrenimi gören Arapça , Farsça ve Osmanlıcaı çok iyi bilen sanatçılar kaleme almıştır.
- Ahlaki ve edebi konularda yazılan metinlerde özellikle tezkirelerde sanatkarane nesir tercih edilmiştir.
- **“Münşeat”**: Süslü nesir örneklerinden oluşan kitaplara denir.
- Bu nesir türünün en önemli örneklerini 15. yy’da **Sinan Paşa** , 17. yy’da **Veysi** ve **Nergisi** vermiştir.

- **Tazarrunname:** Sinan Paşa(15.yy)
- **Maarifname:** Sinan Paşa
- **Münşeât-ı Veysi:** Veysi(17.yy)
- **Hamse:** Nergisi
- **Tuhfetü'l Harameyn:** Nabi
- **Sürname-i Vehbi:** Vehbi
- **Tezkiretü's Şuara:** Hasan Çelebi
- **Gülşen-i Şuara:** Ahdi
- **Meşairü's Şuara:** Aşık Çelebi
- **Tevarih-i Al-i Osman:** Kemal Paşazade

- **Nesir Alanında İlkler**
- Edebiyatımızda **ilk tezkire**: Mecalisü'n-Nefais – Ali Şir Nevai
- **İlk Osmanlı tezkiresi**: Heşt Behişt – Sehi Bey
- Edebiyatımızdaki **ilk rapor** örneği: Koçi Bey Risalesi 4.Murat'a sunuldu.
- Divan nesrinin son önemli eseri: Sefaretname – Yirmi Sekiz Mehmet Çelebi(18.yy.)

DİVAN EDEBİYATINDA NESİR TÜRLERİ

TEZKİRE:

- Divan şairlerinin edebi özelliklerinden söz eden, eserlerinden örnek veren bir biyografik kitaptır.
- İlk kez İran'da ortaya çıkmıştır.
- Türk edebiyatının ilk tezkiresi, Ali Şir Nevai'nin **Mecalisü'n-Nefais**'tir.
- Şairlerin hayat hikayelerini anlatan tezkirelere "**Tezkiretü'ş-Şuara**"; din adamlarının hayat hikayelerini anlatan tezkirelere "**Tezkiretü'l-Evliya**" denir.

TARİH

- Geçmiş olayları, geçmiş belli bir dönemi anlatan sanatlı düzyazıdır.
- Peçevî Tarihi,
- Naimâ Tarihi

SEFARETNAME

- Siyasi bir görevle yurt dışına gönderilen elçilerin, devlet adamlarının gittikleri yerin durumuna ilişkin izlenimlerini, görüşlerini anlatan eserlerdir.
- Bu tür eserlerin en önemlisi, **Yirmi Sekiz Çelebi Mehmet**'in “**Paris Sefaretnamesi**” adlı eseridir.

SEYAHATNAME

- Yazarların gezip gördükleri yerlerden edindikleri izlenimleri anlatan eserlerdir.
- Türk edebiyatında **ilk seyahatname** örneği, **Ahmet Fakih**'in “**Kitab-ı Evsaf-ı Mesacid-i Şerife**” (Mescid- Nebevî'nin güzellikleri anlatılır.) adlı eseridir.
- **Evliya Çelebi** : Seyahatname
- **Pirî Reis**: Kitab-ı Bahriye
- **Seydi Ali Reis** : Miratü'l Memalik

SİYASETNAME ve NASİHATNAMELER

- İnsanlara Devlet adamlarına sorumluluklarını hatırlatan , nasıl davranmaları gerektiğini bildiren , devlet yönetimi hakkında bilgi veren , öğüt niteliği taşıyan ahlak ve siyaset kitaplarıdır. Pendname olarak da bilinir (Kabusname, Risale, Hayriye)
- Siyasetnamelerde padişahların sahip olması gereken nitelikler, saltanatın koşulları ve kuralları, ideal devlet örgütünün nasıl olması gerektiği, kötü yönetimin zararları anlatılır.
- En ünlüsü; Selçuklu veziri **Nizamülmülk**' ün Melikşah'ın isteği üzerine kaleme aldığı "**Siyasetname**"dir.
- İlk siyasetname örneği; **Yusuf Has Hacib**'in "**Kutadgu Bilig**" adlı eseridir.

MÜNŞEAT

- Divan edebiyatında değişik konularda yazılan düzyazı biçimindeki ürünlerin ya da mektupların toplandığı ürünlere ya da kitaplara verilen genel addır.
- Münşeatlarda konu birliği yoktur.
- Şairlerin mektuplarından oluşan münşeatlar da vardır: En önemlisi Fuzuli'nin **Şikâyetname** adlı eseridir.
- **Veysî** ve **Nergisî** münşeatlarıyla ünlüdür.

KISAS-I ENBİYA

- Peygamberlere ait kıssaları içeren eserlerdir.
- Türk edebiyatında ilk kısas-ı enbiya Çağatay hükümdarı Termaşir'in emiri Nasuriddin Tokboğa'nın emri üzerine **Rabguzi**'nin kaleme aldığı "**Kısas-ı Enbiya**" adlı eserdir.
- Tanzimat döneminde **Ahmet Cevdet Paşa**'nın **Kısasü'l-Enbiya ve Tevarih-i Hülefa** adlı eserleri önemlidir.

SURNAME

- Şehzadelerin doğumlarını, sünnet düğünlerini, hanım sultanlarının evlenme merasimlerini konu eden manzum ve mensur eserlerdir.

- **Tefsir Kitapları:** Kur-an'ı yorumlayan kitaplardır.
- **Hadis Kitapları:** Hz. Muhammed'in sözlerinin toplandığı kitaplardır.
- **Fıkıh Kitapları:** İslam hukukunun anlatıldığı kitaplardır.
- **Hilye:** Hz Muhammed'in fiziki ve ruhi özelliklerini anlatan eserlerdir.
- **Siyer:** Hz. Muhammed'in yaşamını menkıbevi bir dille anlatan kitaplardır.
- **Akaid:** İslam dinine imanın esaslarının, dinin temel kural ve hükümlerinin anlatıldığı eserdir.

- ***Menakıbname ve Velayetnameler:*** Tarihe mal olmuş kişilerin şahsiyetleri etrafında oluşan hikayelere “menakıbname” denir. Evliya kişilerin şahsiyetleri etrafında oluşan hikayelere “velayetname” denir. “Hacı Bektaş-ı Veli”
- ***Gazavatname:*** Türk edebiyatında sefer hazırlıklarını, ordunun yolculuklarını, savaşları, fetihleri, zaferleri konu edinen eserlerin adıdır.
- ***Fütüvvetname:*** Dini ve ahlaki bir esnaf teşkilatı olan ahiliğin kurallarını, özelliklerini anlatan eserlerdir.

- **Mersiyeler:** Bir kimsenin ölümünden duyulan üzüntü ile yazılan eserlerdir. Genellikle manzum olarak yazılan mersiyelerin mensur olanları da vardır.
- Hadikatü's Süeda: Hz.Hüseyin'in Kerbela da Yezid tarafından Şehit edilmesini anlatır.
- **Şehrengiz:** Bir Şehrin güzelliklerini anlatan yazılardır. Manzum da olabilir.

- **Habname:** Görülen bir rüya anlatılıyormuş gibi bir olay yada kişi hakkında görüşlerin söylenmesi biçiminde yazılır. Manzum da olabilir. Eleştiri ve yergi içerir.
- **Kıyafetname:** Kişilerin dış görünüşlerinden ahlak ve karakter yapıları hakkında çıkarılan yargıları konu alan eserlere denir. Manzum da yazılabilir.

DİVAN EDEBİYATI ŞAİRLERİ

MEVLANA CELALEDDİN-İ RUMİ (1201-1273)

- Tasavvuf edebiyatının en önemli sanatçısıdır. Mevlevi tarikatını kurmuş, “Mesnevi” adlı eseriyle İslam dünyasını etkilemiştir. Mesnevi Farsça yazılmıştır. Mesnevisinde tasavvufun açıklanması ile ilgili hikâyeler, semboller, öğütler vardır. Mevlana sanatı mabede sokar, sanatı ibadetten sayar. Onun için hayatın her anı, her davranış; şiir, müzik, sema ve bütün güzel sanatlarla uğraşmaktan ibarettir. Allah’a ulaşmanın tek yolu, insandaki nefsi yenmek, üstün insan olmaktır. Ölümü “şeb-i arus” (düğün gecesi) olarak telakki eder. Eserlerini dönemin edebiyat dili olan Farsça ile yazmıştır.

- **ESERLERİ:**
- **“Mesnevi”:**
- **“Divan-ı Kebir”:**En coşkun olduğu dönemlerde söylediği gazel ve rubailerinin toplandığı eser. Tasavvufi aşk konusunu işlemiştir.
- **“Fih-i Mafih”:**Mevlana'nın bazı düşünce ve sözlerinin toplandığı eseri.
- **“Mektubat”:** Selçuklu büyüklerine yazılmış 147 mektubu içerir.
- **“Mecalis-i Seba”:**Yedi hutbe yer alır. Hutbelerden sonra açıklayıcı öykülere geçilir.
- **“Rubailer”**

SULTAN VELED (1226-1312)

- Mevlana'nın oğludur. Ömrü boyunca Mevlevilik tarikatını yaymaya çalışmıştır. Mevlevilik tarikatını sistemleştirmiştir. Farsça şiirlerin yanında Türkçe şiirler de yazmıştır. Şair aynı zamanda mutasavvıftır.
- ESERLERİ:
- İbtida-name
- İntiha-name
- Rübab-name

HOCA DEHHANİ (13.YY.)

- Anadolu'da Divan Şiirinin ilk temsilcisi, din dışı divan Şiirinin kurucusu sayılır.
- Horasan'dan Anadolu'ya gelerek Konya'da Selçuklu sarayına girmiŐ, 3.Alaaddin'in emriyle 20.000 beyitlik “Selçuklu Őehnamesi”ni yazmıştır.
- Vatan hasretini yansıtan Şiirlerini Divan'ında toplamıştır.
- Arapça, Farsça ve Tũrkçe'ye aynı değeri verir.

AHMET FAKİH

-13.yy tasavvuf edebiyatının hem aruz hem heceyi kullanan şairidir.

-100 beyitlik didaktik kasidesi “*Çarhname*” ile tanınır.

• ŞEYYAD HAMZA

- 13.yy'da yaşamış dini-tasavvufi şiirler yazmıştır.
- Gezgin bir derviştir.
- Din dışı konularda da yazmıştır.
- Sade Türkçeyi kullanmıştır.
- *“Yusuf-u Züleyha”* mesnevisi Türk edebiyatında yazılan ilk Yusuf u Züleyha mesnevidir.
-

GÜLŞEHİRİ (1250? – 1335)

- Esas adının Şeyh Ahmet olduğu sanılmaktadır. Kırşehirlidir. İyi bir mutasavvıftır, Gülşeni tarikatının kurucusudur. Arapça ve Farsça öğrenmiş; ancak şiirlerini Türkçe yazmıştır. Türkçeyi sanat dili haline getirmeye çalışmıştır. Düşüncesi ve edebi kimliği bakımından bir tasavvuf şairi olmakla birlikte, Türkçeyi idealist bir görüş ve duyuşla kullanmıştır.

- **ESERLERİ:**

- Mantıku't-Tayr
- Felekname (Farsça olarak kaleme almıştır.)
- Aruz Risalesi
- Kudûri Tercümesi

ÂŞIK PAŞA (1272-1333)

- Kırşehir doğumludur. Anadolu Türkleri arasında tasavvufu yaymak için uğraşmıştır. Türkçenin gelişmesi ve yayılmasında hizmetleri bulunan ilk Türkçeci Şairlerimizdendir.
- Yunus Emre'nin etkisinde kalan, hem hece hem de aruzla Şiirler yazmıştır.
- En ünlü eseri Anadolu Türklerine tasavvufu öğretmek amacıyla yazdığı 12000 beyitlik dini , ahlaki , didaktik mesnevisi “*Garipname*” dir.

• **KADI BURHANEDDİN (1344-1398)**

- Kayseri kadısının oğludur. Sivas'ta yaşamış kadılık , vezirlik, sultanlık yapmıştır.
- Hem şair hem bilgin hem de devlet adamıdır.
- Aşk, yiğitlik, tasavvuf temalarını kendine özgü bir söyleyişle dile getirmiştir.
- Çoğu aruz, bir kısmı da hece ile yazdığı şiirlerinde Azeri Türkçesini kullanmıştır.
- Gazel ve özellikle **tuyuğ**larıyla tanınmıştır.
- Kadı Burhaneddin Divan'ı vardır.

AHMEDİ (1334-1413)

- 14.Yüzyıl'ın en önemli şairidir. İran edebiyatının tüm güzellik ve zenginliklerini edebiyatımıza aktarmaya çalışmıştır. Zekâya dayanan ölçülü şiirleriyle divan edebiyatının gelişmesine katkıda bulunmuştur. Tamamen din dışı konularda şiirler yazmıştır. Dili, kendinden önce yetişen sanatçılardan ağırdır.
- **ESERLERİ:**
- **İskendername** : Makedonyalı Büyük İskender'in hayatını çerçeve bir hikaye olarak kullanıp geometri , astronomi , tıp , felsefe , siyaset , etik , teoloji gibi bilimlere dair çeşitli bilgiler vermiştir.
- **Cemşid ü Hurşid**: İlk Cemşid-ü Hurşid mesnevisidir.
- **Diyan**

SEYYİT NESİMİ (?-1404)

- Bağdat doğumlu olan Nesimi için üslubundan dolayı “Divan Şiirinin Yunus Emresi” denir.
- **Hurufilik** tarikatını yaymaya çalışmıştır. Halep’te **derisi yüzülerek öldürülmüştür**.
- Şiirlerini Azeri Türkçesi’yle yazmıştır.
- Tuyuğlarıyla tanınmıştır.
- Şiirlerinde düzgün bir anlatım, coşkulu bir lirizm vardır. Ölümünden sonra özellikle **Bektaşiler** arasında kutsallaştırılmıştır. Tuyuğlarıyla tanınır.
- **ESERLERİ**: Farsça Divan, Türkçe Divan

ŞEYHİ (1371-1431)

- Germiyanogulları ve Osmanlı saraylarında bulunmuş devlet büyüklerine kasideler sunmuştur. İran'da tasavvuf ve tıp eğitimi almıştır.
- Padişah'tan aldığı tımarın verilmemesi üzerine “**Harname**”yi yazmıştır. İkinci Murat'a sunduğu söylenir. “Harname” 126 beyitlik küçük bir mesnevidir. Fabl türünün bir örneğidir. Didaktik ve alegorik bir eserdir.
- Divan şiirinin ortak malzemesini derli toplu kullanan ilk şairdir.
- “Harname” dışında “**Hüsrev ile Şirin**” adlı mesnevisi ve Divan'ı vardır.

AHMET PAŞA (? – 1497)

- Fatih Sultan Mehmet'in hocası , sohbet arkadaŐı , veziridir.
- Aruzu Türkçeye başarıyla uygulamıŐtır.
- Şeyhi'den sonra yetişen en kuvvetli divan Şairi , Baki'ye gelinceye kadarki Şairlerin Şairler sultanıdır. (Sultan'Ő Şuara)
- «Kerem» redifli kasidesi ile idamdan kurtulmuŐtur.
- Nazire yazma geleneğinin en önemli Şairidir.
- Din dışı konuları , beşeri aŐkı , gündelik hayat zevklerini üstün bir söyleyiş güzelliği ile yansıtır.
- 15.yy'da kaside türünün en önemli Şairidir.

ALİ ŞİR NEVAİ (1441-1501)

- Büyük bir devlet adamı ve büyük bir edebiyatçıdır. Türkçenin Farsçadan üstünlüğünü ortaya koymaya çalışmıştır. “**Muhakemet’ül Lügateyn**” adlı eserinde Türkçeyle Farsçayı karşılaştırarak Türkçenin daha üstün bir dil olduğunu söyler.
- Sanatıyla birçok Divan Őairini etkilemiş bilinçli bir Türk milliyetçisidir. Türk dil birliğini kurmaya çalışmış ve bu amaçla Şiirleri yazmıştır. Çağatay lehçesini kullanmıştır.
- 5 Mesneviden meydana gelen hamse sahibidir. Düz yazıları da vardır.

- **ESERLERİ:**
- **Mahzenü'l –Esrar** (Sırlar Hazinesi)
- **Mantıku't-Tayr** (Kuşların dili)
- İlk şairler tezkiresi olan **Mecalisü'n-Nefais**,
- **Mizanü'l-Evzan** (Vezinlerin terazisi “aruz ölçüsünü sistemleştirmeye çalışmıştır.”) ,
- Türkçe şiirlerini 4 divanda; Farsça şiirlerini bir divanda toplamıştır.
- Ferhat-ü Şirin , Leyla vü Mecnun , Hayretü'l Ebrar , Sedd-i İskenderi , Seb'a - i Seyyare (Ali Şîr Nevai'nin **hamsesindeki** mesnevileri)
- **Muhakemet'ül Lügateyn** (Türkçe ile Farsçayı karşılaştırmış Türkçenin Farsçadan üstün olduğunu belirtmiştir.

• SÜLEYMAN ÇELEBİ

- Çağına göre sade bir dille yazmış olduğu **Vesiletün Necat** (Kurtuluş Vesilesi) olarak da bilinen “**Mevlid**” adlı eseriyle tanınmıştır. Nazım şekli mesnevidir.
- Edebiyatımızda bu eser ile Mevlid yazma geleneğini başlatmıştır.
- Bursa’da bir vaizin “Bütün peygamberler eşittir , birbirlerine üstünlüğü yoktur.” demesi üzerine Süleyman Çelebi Hz. Muhammed’in diğer peygamberlerden üstün olduğunu kanıtlamak amacıyla bu eseri yazmıştır.
- Münaacat, Veladet (doğum), Risalet(peygamber oluşu), Miraç(göğe yükselişi), Rıhlet(ölümü), Dua gibi bölümlerden oluşur.

NECATİ(BEY) (?- 1509)

- Ahmet Paşa'dan sonra 15.yy.ın en ünlü divan şairidir.
- Şiirlerinde atasözlerine ve halk söyleyişlerine yer vererek Divan edebiyatında “Mahallileşme” akımını başlatmıştır.
- Divan şiirine yerli ve milli bir özellik katmış, yön vermiştir.
- Derin anlamları çağındaki herkesin anlayabileceği bir şekilde dile getirmiştir.
- Türkçeyi, Arapça ve Farsçanın etkisine karşı korumaya çalışmıştır. Divan sahibidir.

FUZULİ(1495-1565)

- Asıl adı Mehmet'tir. Tüm yaşamını Irak topraklarında geçmiştir. Türk edebiyatının en büyük şairlerinden biridir. Şiirlerini **Azeri Türkçesiyle** yazmıştır. Divan şiirinin en lirik şairidir. Aşkını kendine özgü bir üslupla ve bütün boyutlarıyla işlemiştir. Şiirlerinde özellikle tasavvufu işlemiştir.
- Şiirlerinde aşk acısıyla kıvrılırken, bu acılardan duyduğu mutluluğu dile getirir. "**Bilimsiz şiir temelsiz duvar gibi olur**" düşüncesindedir.
- Gazel ve kasideleriyle tanınmıştır. Kendinden sonra gelen divan şairleri, şiirde onun seviyesine yaklaşabilmek için şiir yazmaya çalışmışlardır.

- **ESERLERİ:**

- **“Beng ü Bade”**(Şarap ve Esrar) -Şarap ile esrar arasındaki tartışmayı anlatır. Şah İsmail ile II.Beyazıd'ı anlattığı sanılan alegorik eserdir. Şah İsmail'e takdim edilmiştir.
- **Leyla ile Mecnun** – İlahi aşk anlatılmış, en güzel şekilde yazılmıştır.
- **“Hadikatü's-Süeda”**(Kutlu Kişiler Bahçesi) – Kerbela olayı anlatılmıştır. Nesir şeklindedir.
- **“Rind ü Zahid”**,
- **“Sıhhat ü Maraz”**(Sağlık ve Hastalık),

- **“Şah ü Geda”**(Şah ve Kulları),
- **“Enisü'l-Kalb”**(Gönül Dostu), 134 beyitlik bir kasidedir.
- **“Terceme –i Hadis-i Erbain”**,
- **“Şikayetname”**, İlk edebi mektup özelliği taşır. Sosyal aksaklıkları dile getiren toplumsal hiciv örneğidir.
- **“Türkçe Divan”**, **“Arapça Divan”**, **“Farsça Divan”**
- **Sohbetü'l Esmar**: 200 beyitlik manzum bir eserdir.

● **HAYALİ BEY**

- Asıl adı Mehmet'tir. Baki'ye kadarki dönemin en önemli ismidir.
- Kanuni'nin takdirini kazanmış, onunla Bağdat seferine katılmış, Fuzuli ile tanışma fırsatı bulmuştur.
- Zengin bir hayal gücü, ince ve duyarlı bir üslubu vardır.
- Sade yaşayışı, derviş meşrep hayatı, mala ve şöhrete önem vermeyişi önemini arttırmıştır.
- Divan'ı vardır

• ZÂTİ

- 16.yy'ın büyük şairlerindedir.
- Ayakkabıcılık, remilcilik(kum falı) yaparak hayatını devam ettirmiştir.
- Devrin genç şairlerini yetiştiren usta bir şairdir, Baki'nin de hocasıdır.
- **Eserleri:**
- **Şem ü Pervane**
- **Edirne Şehrengizi**

BAKİ (1521-1600)

- İyi bir Medrese eğitimi görmüş ve çeşitli medreselerde müderrislik yapmıştır. 16.yy.da “**Sultanu’ş-Şuara**” adıyla anılmıştır. Şiirlerde tasavvufa yer vermemiştir. Genellikle din dışı konuları işlemiştir. Baki’ye göre insan, Dünya nimetlerinden zevk almasını bilmelidir. Aşk, tabiat ve devrinin ihtişamı şiirlerinde yer alan başlıca konulardır. Gazel türünün tanınmış şairlerindedir. Dili kullanmada başarılıdır. Şiirlerinde İstanbul Türkçesini kullanmıştır. Divan şiirinin tüm kurallarını, edebi sanatları şiirde ustaca kullanmıştır. Ahenkli, akıcı, zevkli bir dili vardır. Söz sanatlarını başarıyla kullanır. **Türkçe Divanı** ile nesir türünde **Fezailü’l-Mekke** adlı eseri vardır.
- Divanındaki **Kanuni Mersiyesi** (terkib-i bend) önemlidir.

BAĞDATLI RUHİ (? - 1605)

- Daha çok sosyal konuları işlemiştir.
- Terkib-i bendinde ve gazellerinde yer yer tasavvufun etkileri görülür.
- Bilgili, çok gezen, rind açık sözlü bir şairdir. Ömrünün sonuna doğru yazdığı terkib-i bendiyle ün kazanmıştır.
- Bu şiirinde döneminin insanlarını, ikiyüzlülüklerini, ahlakça düşük taraflarını eleştirmiştir. Bu nedenle bir çok şair bu esere nazire yazmıştır. Bunlar arasında en ünlüsü Tanzimat I.Dönem sanatçısı **Ziya Paşa**'nın terkib-i bendidir.
- Eserindeki dil sade ve sanatlardan uzaktır. Şairin bir Divan'ı vardır.

• NEV'İ

- Gazel şairi olmasına rağmen kasideciliği ile ünlüdür.
- Hamse sahibi şair Nev'i-zade Atai'nin babasıdır.

● TAŞLICALI YAHYA

- Divan edebiyatının ünlü mesnevi şairlerindedir.
- 16.yy'da Fuzuli'den sonra gelen en üstün mesnevi şairi sayılır.
- Aslen askerdir , yeniçeridir.
- Kanuni'nin büyük oğlu şehzade Mustafa'nın boğdurulması üzerine yazdığı mersiye ile ünlüdür.
- **Hamse** sahibidir:
- Yusuf-u Züleyha(en güzeli),
- Şah u Geda
- Gencine-i Raz
- Gülşen-i Envar
- Usulname

NEF'Î (1582-1636)

- Asıl adı Ömer'dir, Erzurumludur. İyi bir eğitim görmüştür. Padişahlara ve ileri gelenlere yazdığı kasideleri ve hicivleriyle tanınır.
- Divan şiirinin en büyük övgü ve yergi şairidir. Ölçüsüz birimdir. Övdüğünü göklere çıkarır; kötülediğini yerin dibine sokar.
- Kasideleriyle tanınır. Dili süslü ve sanatlıdır. Dilini çok iyi kullanır.
- Vezir Bayram Paşa'yı hicvetmesi nedeniyle boğdurularak öldürülmüştür.
- Hicivlerini "**Sihâm-ı Kazâ**" isimli eserinde toplar.
- Bunun dışında Türkçe ve Farsça divanları vardır.

NÂBÎ (1642-1712)

- Urfalıdır. Asıl adı Yusuf'tur.
- Divan edebiyatında didaktik şiirin en büyük ustasıdır. “Şeyhü’ş-Şuara” ünvanına sahiptir.
- Edebiyatımızda Nabi ekolü olarak da bilinen hikemi tarz veya Nabi tarzı akımının kurucusu ve en büyük şairdir.
- Şiir ile düşüncüyü birleştiren şair olarak görülür.
- Şiirlerde hikmetli sözlere, atasözlerine yer verilmiştir.
- Dili akıcı ve pürüzsüzdür.
- Şiirlerde toplanan düzensizlikleri hayatın kişiyi kötülöklere götüren yönlerini göstermeye çalışmıştır. Amacı iyiye ve doğruya ulaşmaktır.

- **ESERLERİ:**

- “**Hayriyye**” Didaktik bir mesnevidir. Oğluna öğütler verir, deneyimlerini anlatır.
- “**Hayrabat**” adlı eseri de didaktik mesnevidir. (Şeyh Galib’in ünlü mesnevisi Hüsn ü Aşk’ın yazılma sebebidir.)
- “**Tühfetü’l-Harameyn**” de hac yolculuğunu anlatır.
- “**Münşeat**” adlı kitapları da vardır.
- “**Surname**”de ise 4.Mehmet’in Şehzadelerinin sünnet törenlerini anlatır.
- **Fetihname-i Kamanıçe**
- **Hadis-i Erbain Tercümesi** (Kırk Hadis Tercümesi)
- **Veysi’nin siyerine ek yapmıştır** (Zeyl-i Siyer-i Veysi)
- Bunların dışında Türkçe ve Farsça Divanı vardır.

- **NAİLİ (NAİLİ-İ KADİM)**
- 17. yy'ın gazel ustalarındandır.
- Bu yy'ın Sebk-i Hindi denilen akımının en başarılı şairi olarak bilinir. Bu şiir akımında görülen anlam genişliği dilde yabancı sözcük ve tamlama kullanımı şiirlerinin en belirgin özelliğidir.
- Şiirlerindeki karamsar ve kötü ruh halini tasavvuf içinde eriterek vermeye çalışır.
- Divan'ı vardır.
- Şarkı türünün ilk örneklerini vermiştir.

• NEŞÂTİ

- Sebk-i Hindi'nin bu yüzyıldaki önemli temsilcilerindendir.
- Kaside yazmakla beraber asıl başarısını gazelerde göstermiştir.
- Tasavvufa fazla yönelmemiş, daha çok içli, duygulu gazeller yazmıştır.
- Divan'ı vardır.

• ŞEYHÜLİSLAM YAHYA

- İyi eğitim görmüş, medrese hocalığı, şeyhülislamlık yapmıştır.
- Gazel şairidir.
- Aşk, rindlik gazellerinin başlıca konularıdır.
- Gazelde rubai veznini ilk o kullanmıştır.
- Mahalileşme akımında Baki ile Nedim arasında köprü görevindedir.
- **Divan**'ı vardır.
- **Sakiname** adlı mesnevisi vardır.

NEDİM (1681-1730)

- İstanbul'da doğmuş , Damat İbrahim Paşa'nın himayesinde yaşamıştır. Patrona Halil İsyanı'ndan kaçarken ölmüştür.
- Şiirlerinde Lale Devri'nin zevk ve eğlencesi yani dönemin zihniyeti belirgin bir şekilde görülür.
- **Mahallileşme akımının** 18.yy'daki en önemli temsilcisidir.
- **İstanbul Türkçesini** şiirlerinde yeterince yansıtmıştır.
- Hep **din dışı konularda** yazmıştır. Divan'ında tek bir naat bile yoktur.

- Her türlü halk inanışını, halk yaşayışını yansıtmayı benimsemiş, halk şiiri nazım biçimlerini ve hece ölçüsünü kullanmıştır. **Hece ölçüsüyle yazılmış bir türküsü vardır.**
- Divan şiirinin katı kuralları ve dar sınırları içinde **Nedimane** denilen yeni bir çığır açma başarısını göstermiş , yaşadığı dönemde yeterince takdir edilmese de daha sonraları şöhreti artmıştır.
- Divan edebiyatındaki soyut, platonik, kalıplaşmış aşk anlayışından uzaklaşmış, Halk edebiyatındaki Karacaoğlan'ın benzeri (**beşeri**) **aşk** işlemiştir.
- Divanında en güzel şiirleri şarkı ve gazelleridir.
- Şarkı nazım biçiminin ve **şûhane gazel** türünün edebiyatımızdaki en güzel örneklerini vermiştir.

ŞEYH GALİP (1757-1799)

- Divan edebiyatının son büyük şairidir. Mevlevi tarikatının üyesi olmuş, Galata Mevlevihanesi'nde şeyhlik yapmıştır.
- Divan şiirinin daralan ufkunu yeni imajlarla genişletmiştir. Tasavvuf düşüncesini şiirleştirmiş, Allah aşkını dile getirmiştir.
- Süslü ve çeşitli söz sanatları ile yüklü, ağır bir dili vardır.

Sebk-i Hindi adı verilen üslubun edebiyatımızdaki temsilcisidir.

- Düşünce ve tasvirlerdeki örülü yoğun bir hayal gücü vardır. Şiirlerinde musiki önemlidir. Tardiyye biçimini ustaca kullanmıştır. Şairin hece ile yazılmış bir türküsü de vardır.

- **ESERLERİ:**
- **“Hüsn ü Aşk”**: Nabi'nin “Hayrabad” adlı mesnevisinden daha güçlü bir eser yazabileceğini kanıtlamak için bu eseri yazar. Eserde ilahi aşk yolunda, kişilerin katlanması gereken zorlukları işler. Alegorik bir eserdir. 2101 beyittir.
- Sanatçının bir de Divan'ı vardır.

DİVAN EDEBİYATI YAZARLARI

- **SİNAN PAŞA(15.YY.):**
- 15.yy. Divan edebiyatının süslü nesir yazarıdır.
- En önemli eseri “**Tazarruname**”dir. Bu eser secilerle ve söz oyunları ile sanat göstermek amacıyla yazılmıştır. Cümlelerin bağlaçlarla bağlanması; uzun cümlelere yer verilmesi eserin dikkati çeken önemli özelliklerindedir.

MERCİMEK AHMET(15.YY.)

- 15.yy. sade nesir örnekleri veren sanatçısıdır.
- En önemli eseri “**Kabusname**”dir. Eser didaktik nitelikli bir nasihatname olup hemen herkesin anlayacağı biçimde kaleme alınmıştır. Eser aslında bir çeviridir. 2.Murat tarafından açık bir anlatımla tercüme edilmesi istendiği için dilimize çevrilmiştir.

KÂTİP ÇELEBİ (1609-1657)

- İstanbul doğumludur. Asıl adı Mustafa'dır. **Hacı Halife** diye anılır. (**Hacı Kalfa**)
- Uzun yıllar divan katipliği yapmış, çeşitli seferlere çıkmıştır. Arapça, Farsça, Fransızca ve Latince bilir.
- Tarih, coğrafya, bibliyografya, toplumbilim alanlarında yazılmış güçlü eserleri vardır. Daha çok didaktik amaçlı eserler vermiştir. Eserlerinin bazılarında sade nesir; bazılarında ise orta nesir özellikleri görülür.

- **“Cihannüma:**Batılı anlayışı ile hazırlanmış dünyanın 6 kıtası hakkında bilgi veren dünyanın yuvarlak olduğunu da anlattığı coğrafya kitabıdır. Eserde Japonya’dan Irak sınırına kadar olan ülkelerin coğrafyasını, kısa tarihini, bitkiler ve hayvanlar dünyasını anlatır.
- **“Fezleke”** adlı eserde 17.yy.ın tarihi olaylarını işler.
- **“Tuhfetü’l-Kibar fi Esfari’l-Bihar”** (Büyüklerin deniz seferlerinden yadigar) Deniz seferlerinden ve büyük Türk denizcilerinden söz eder.

- **Keşfü'z-Zünun:** 15.000 eser ve 10.000 yazarın tanıtıldığı bibliyografya kitabıdır.
- **Mizanü'l-Hak:** Dönemin tartışma konularını aktarır. Dini, ahlaki, toplumsal konuları işleyen didaktik bir eserdir. Pozitif bilimlerin gerekliliği, batıl inançların açtığı yaralar, inanç özgürlüğü, hoşgörü gibi konuları işler.
- **Düsturu'l Amal:** Devlet işlerinde gördüğü aksaklıkları ve çarelerini anlatan bir kitaptır.

EVLIYA ÇELEBİ

- Babür Şah'ın “Babürname” ve Seydi Ali Reis'in “Mir'atü'l-Memalik” adlı eserlerinden sonra edebiyatımızda gördüğümüz, adıyla anılan önemli bir **seyahatname** örneğini Evliya Çelebi yazmıştır.
- Osmanlı topraklarının hemen her yerini dolaşmıştır. Bunun yanında komşu ülkeleri, Kuzey Afrika'yı, Avrupa'nın bir bölümünü dolaşmıştır.
- Eserinde 17.yy. toplumlarının yaşayışlarını, gelenek, töre, kültür ve uygarlıklarını anlatması bakımından önemlidir. Söyleyeceklerini çoğunlukla açık, anlaşılır, ama abartılı bir anlatımla hikâye etmiştir.
- Yabancı sözcükler kullandığı uzun cümleleri de vardır.